

Grzegorz Szamocki

Święty Paweł : Żyd i apostoł Chrystusa : konferencja naukowa o św. Pawle, Gdańsk, 6 XII 2008

Collectanea Theologica 79/2, 217-220

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

GRZEGORZ SZAMOCKI, GDAŃSK

ŚWIĘTY PAWEŁ – ŻYD I APOSTOŁ CHRYSYTA Konferencja naukowa o św. Pawle, Gdańsk, 6 XII 2008

6 grudnia 2008 r. w Auli Jana Pawła II w Gdańsku-Oliwie odbyła się konferencja naukowa: *Święty Paweł i jego droga do apostołskiego sukcesu*. Stanowiła ona część obchodów Dnia Św. Pawła w Archidiecezji Gdańskiej z racji trwającego w Kościele katolickim Roku Św. Pawła. Poprzedziła ją poranna msza św. w oliwskiej katedrze, a wieczorem, również w katedrze, aktorzy z Trójmiasta czytali Pawłowe teksty. Wszystko zakończyło się nabożeństwem Słowa Bożego, które sprowadzało się do rozważania w formie *lectio divina* fragmentu z Listu do Efezjan. Organizatorem tego wydarzenia było Dzieło Biblijne Archidiecezji Gdańskiej oraz Okręg Pomorski Katolickiego Stowarzyszenia „Civitas Christiana” w Gdańsku.

Konferencja naukowa była pierwszą z dwóch, jakie organizatorzy zaplanowali na Rok Św. Pawła. Druga zaplanowana na maj 2009 r. ma być poświęcona nauczaniu św. Pawła. Celem pierwszej konferencji było przybliżenie osoby późniejszego apostoła. Chodziło o to, by dać odpowiedź na pytania: Kim był Paweł? W jakim środowisku się urodził, wychował, wykształcił? Kim się stał? Jakie miał problemy? Jak sobie radził w swej misyjnej działalności? Jak stosował metody, by osiągnąć sukces?

Pierwszym prelegentem był ks. prof. Waldemar Chrostowski, wybitny znawca Starego Testamentu i problematyki żydowskiej, przewodniczący Stowarzyszenia Biblistów Polskich. Wygłosił referat zatytułowany „*Słyszeliście o moim dawnym postępowaniu*” (Ga 1,13). *Żydowska tożsamość Pawła apostoła*. Rozpoczął od przybliżenia historii, położenia geograficznego i kultury Tarsu, miasta urodzenia Szawła. Mówił o obecności w nim prężnej wspólnoty żydowskiej. Bardzo dokładnie i jasno naświetlił specyfikę religijnego życia Żydów diaspory końca epoki przedchrześcijańskiej i nakreślił obraz dzieciństwa Szawła oraz jego wychowania w rodzinie i wspólnocie żydowskiej. Wyjaśnił, co oznaczało w odniesieniu do Szawła, że był „potomkiem Abrahama, z rodu Beniamina” oraz że miał obywatelstwo rzymskie. Zwrócił także uwagę na jego bardzo dobre przygotowanie, zwłaszcza pod względem znajomości języków (greki, hebrajskiego, aramejskiego i najpraw-

dopodobniej także łaciny), do podjęcia studiów jerozolimskich „u stóp Gamaliele”. Z omówienia charakterystycznych cech faryzeuszów, wskazania na ich autoritet, prestiż polityczny, oddziaływanie na życie religijne oraz konflikt doktrynalny z saduceuszami, prelegent uczynił tło do wyjaśnienia sprzeciwu żydowskich elit religijnych, w tym także Szawła – faryzeusza, wobec deklaracji Jezusa o Jego mesjańskiej i Boskiej godności oraz sporu o status i rolę Tory. Szawłowa zgoda na samosąd i ukamienowanie Szczepana oraz prześladowanie Kościoła wynikały z pragnienia obrony Boga, jakiego Szaweł zna i w jakiego od dzieciństwa wierzył. Ponad trzystu obecnych w auli słuchaczy nagrodziło prelegenta gromkimi oklaskami.

Drugim mówcą był ks. dr Grzegorz Rafiński, gdański biblista, wykładowca nauczania Pawłowego w Gdańskim Wyższym Seminarium Duchownym, który zaprezentował temat: *Tajemnica osoby św. Pawła*. W swej wypowiedzi oparł się na planie wyznaczonym przez dwa pytania, które papież Benedykt XVI postawił w homilii wygłoszonej w dzień inauguracji „Roku Pawłowego”, mianowicie: „Kim był Paweł?” oraz „Kim jest Paweł dla mnie?” Referent wysunął tezę, że Paweł był człowiekiem niezgody na zastaną rzeczywistość. Spierał się z Bogiem i z samym sobą, a rozwiązania szukał w zawierzeniu Jezusowi. Wzbudzał także spory w pierwotnym Kościele, czego potwierdzenie można znaleźć, porównując niektóre jego wypowiedzi z wypowiedziami Piotra i Jakuba. Nie przestał być zarzewiem sporów także w późniejszych wiekach, o czym mogą świadczyć różne opinie o Pawle, np.: „pierwszy wielki burzyciel chrześcijaństwa”, „profesor wśród apostołów”, „mystyk”, „apostoł” i „teolog”. W części poświęconej odpowiedzi na pytanie: „Kim jest Paweł dla mnie?” prelegent postawił diagnozę, że zarówno idee Pawła jak i jego osoba ciągle czekają na odkrycie. Jako argument dla swej tezy wskazał dostrzegane przez niego w Kościele nie-Pawłowe „zagłaskiwanie” pojęcia grzechu, brak tolerancji wobec słabych, niedocenywanie charyzmatów oraz pewne zobojętnienie na św. Pawła, oswojenie się z nim. Wśród przyczyn takiego stanu ks. Rafiński wymienił marginalne miejsce lektury Pisma Świętego w rodzinach oraz kondycję dzisiejszej biblistyki, która, starając się być nauką, przestaje budzić duchowość.

Profesor Uniwersytetu Gdańskiego Jan Iluk, badacz historii chrześcijaństwa antycznego, wygłosił referat: *Judaizanci problemem apostoła Pawła i Jana Chryzostoma*. Opierając się na własnych studiach komentarza Jana Chryzostoma do Listu św. Pawła do Galatów, stwierdził, że judaizanci antiocheńscy z drugiej połowy IV w. byli epigonami judeochrześcijan z epoki Pawła. Chryzostom odnalazł w Liście do Galatów prefigurację późnoantycznych judaizantów, czyli ludzi z pogranicza *politei* żydowskiej i chrześcijańskiej. Problem judaizantów martwił Jana Chryzostoma tak samo jak Pawła. Dlatego w komentarzu napisał, że „Antiochia

ŚWIĘTY PAWEŁ – ŻYD I APOSTOŁ CHRYSYSTUSA

cierpiała na chorobę Galatów”, a swoje spory z Żydami traktował jako element uzdrawiania Kościoła. Zdaniem prof. Iluka, Chryzostom nie widział miejsca dla „szarej strefy”, czegoś pośredniego między judaizmem a chrześcijaństwem. Nie można było być w części wyznawcą judaizmu, w części chrześcijaninem. Jan Chryzostom, tak samo jak Paweł, nie był wyrazicielem antysemityzmu, lecz antyjudaizmu. Jednemu i drugiemu chodziło o argumentowanie tezy o wygaśnięciu mocy usprawiedliwienia przez Prawo.

Podsumowaniem trzech wystąpień była żywa dyskusja, rozbudzona przede wszystkim przez końcowy wątek referatu ks. Rafińskiego, dotyczący stanu i roli polskiej biblistyki w kontekście odczytywania osoby i orędzia św. Pawła.

Po przerwie głos zabrał Adam Weintrit, profesor Akademii Morskiej w Gdyni, który mówił o *Podróżach morskich świętego Pawła*. Jako specjalista nawigator (dziedzin Wydziału Nawigacyjnego AM), z pomocą bogatej prezentacji multimedialnej przedstawił trasy Pawłowych rejsów w basenie Morza Śródziemnego, wskazując na ich uwarunkowania morskimi prądami i obecnością np. piratów. Profesor Weintrit przedstawił charakterystykę portów, do których zawijał św. Paweł. Pokazał i omówił rodzaje statków, którymi apostoł mógł pływać, oraz urządzenia nawigacyjne, jakimi w tamtych czasach się posługiwano. Zwrócił uwagę, że podróżowanie statkiem było wówczas bardzo niebezpieczne. Według prelegenta, posiadanie przez Pawła obywatelstwa rzymskiego dawało mu prawo do poruszania się po całym Morzu Śródziemnym. Rejsy trwały stosunkowo długo, jednak Paweł mógł wykorzystywać ten czas również na nauczanie czy dzielenie się znajomością wyrobienia płótna służącego również do przykrywania niektórych części pokładu.

Informacje o Pawłowej umiejętności wyrobienia płótna były już właściwie przejściem do ostatniego wystąpienia, mianowicie ks. Grzegorza Szamockiego, wykładowcy Pisma Świętego w Gdańskim Seminarium Duchownym oraz historii starożytnej na Uniwersytecie Gdańskim, który wygłosił referat pt. *Święty Paweł rzemieślnik*. Jako przyszły rabbi, Paweł nauczył się rzemiosła wytwórcy namiotów od swego ojca w Tarsie, ponieważ zgodnie z żydowskim zwyczajem każdy nauczyciel Prawa musiał znać jakieś rzemiosło, którego uprawianie zapewniłoby mu środki do życia. W rzemiośle Pawłowym chodziło o technikę wytwarzania z czarnej sierści koziej sukna namiotowego, zwanego *cilicium*. Jest bardzo prawdopodobne, że Paweł był tkaczem, umiał obsługiwać krosna. Praca przy krosnie była ciężka i wyczerpująca, w środowisku grecko-rzymskim – jedną z najbardziej pogardzanych i przeznaczanych głównie dla niewolników. Mimo że jako apostoł miał już prawo do wynagrodzenia za trud głoszenia Ewangelii, nie porzucił praktyki rzemieślniczej. Motywy były pasterskie, mianowicie pragnienie bycia samowystarczalnym i niezależnym materialnie oraz pokazania własnej bezinteresow-

GRZEGORZ SZAMOCKI

ności, a także pedagogiczne, jak chęć dowartościowania pracy fizycznej, przypomnienia, że praca jest zasadą społecznego porządku i normalnego życia oraz pouczenia o ascetyczno-moralnych walorach uprawiania rzemiosła. Praca rzemieślnicza była dla Pawła jedną z form jego apostołskiego działania.

Zakończeniem konferencji była dyskusja skupiająca się wokół zagadnień poruszanych w referatach. Liczba osób chcących zabrać głos jak i wysoka frekwencja uczestników konferencji były świadectwem potrzeby tego rodzaju spotkań w środowisku gdańskim, które – jak chyba słusznie powiedział jeden z prelegentów – pozostaje, niestety, „teologiczną prowincją”. Pełne teksty referatów mają się ukazać w jednym z kolejnych numerów „Christianitas Antiqua”, serii wydawniczej Zakładu Historii Starożytnej Uniwersytetu Gdańskiego.

ks. Grzegorz SZAMOCKI